

Intro. Biblioteksjef i Haugesund, Marianne Hirzel, introduserer kurset Sigrun Espelien Aasen skal holde for helsepersonell og bibliotekarer.

Helsekompetanse, angår det folkebibliotekene?

AV BRITT ELLINGSDALEN, FYLKESBIBLIOTEKSJEF I ROGALAND, OG SIGRUN ESPELIEN AASEN, FORSKNINGSBIBLIOTEKAR I FOLKEHELSEINSTITUTTET

Helseinformasjon er, ifølge rapporten *Morgendagens veileder* (2018), den typen informasjon de fleste av oss søker mest etter, og som vi oftest ønsker ekspert-hjelp for å kvalitetssikre. Akkurat nå er det behov for at noen tar oppgaven med å formidle helseinformasjon. Hvem skulle kunne gjøre det bedre enn bibliotekene?

Helsebiblioteket og biblioteknettverket.

Internett flommer over av helseinformasjon av varierende kvalitet. Det er et stort problem at mye av den kunnskapsbaserte informasjonen om helse og

medisinsk behandling befinner seg bak betalingsmurer.

Folkehelseinstituttets samfunnsoppdrag er å produsere, oppsummere og formidle kunnskap for å bidra til god folkehelse, og gode helse- og omsorgstjenester i Norge og globalt. Helsebiblioteket.no, etablert av helsemyndighetene i 2006, ble ti år senere lagt til instituttet sammen med Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, SIRUS, Migrasjonshelse, Bibliotek for helseforvaltningen og Rusfagbiblioteket. Det digitale Helsebiblioteket ved Avdeling for formidling og bruk av kunnskap arbeider utrettelig for å gi norsk helsepersonell via nettstedet tilgang til

kvalitetssikrede kilder som i størst mulig grad dekker informasjonsbehovet de har i sitt daglige arbeid. Få andre land har en tilsvarende delingsplattform for helsetjenesten. Nasjonale lisenser på viktige oppslagsverk og tidsskrifter gir tilgang til hele befolkningen.

I 2015 tok Helsebiblioteket initiativ til prosjektet *Folkebiblioteket fremmer folkehelse*. Målet med prosjektet er å fremme folkebiblioteket som arena for kunnskapsdeling og formidling av helseinformasjon i kommunene i samspill med bibliotek som har helsepersonell som målgruppe. Fylkesbibliotekene i Nordland, Trøndelag, Rogaland og Hordaland har arrangert kurs og

foredrag i samarbeid med Helsebiblioteket for biblioteksansatte og helsearbeidere i en rekke kommuner.

Det er ingen som spør...

Det var bred oppslutning om kursene i helseinformasjon i Rogaland, men fylkesbiblioteket var overrasket over manglende oppslutning fra enkelte bibliotek. På spørsmål om hvorfor de ikke kom, svarte de: «Men det er jo ingen som spør etter helseinformasjon».

I Opinions undersøkelse *Morgendagens veileder* topper medisin, helse og selvhjelp listen over de tema befolkningen oftest har spørsmål om og trenger veiledning rundt i hverdagen. Nordmenn har altså spørsmål om helse og medisin, men de går ikke på biblioteket for å få svar.

Slik har det ikke alltid vært: rundt årtusenskiftet var Medisinsk leksikon fortsatt et av de mest brukte referanseverkene, «Ikke til hjemlån» på de fleste folkebibliotek og alltid tilgjengelig i skranken for daglige spørsmål om helse og medisin. Så kom internett for fullt, og i løpet av ganske få år kasserte vi referansesamlingene og satte opp publikums-pc'er. Hele nasjonen ble rammet av PISA-sjokket i 2001, og bibliotekene gikk all-in for leselyst og litteraturformidling. Arrangementsvirksomhet fikk en stadig større plass, og i 2014 kom lovkrav om å være «en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt», fulgt opp av arenamidler fra Nasjonalbiblioteket. Norske folkebibliotek blomstrer som møteplasser og kulturarenaer. I Rogaland ble det i 2018 gjennomført 3400 arrangement i bibliotekene, en firedobling sammenlignet med 2008, 10 år tidligere. Folk strømmer til bibliotekene i like stor grad som før, men de spør oss ikke lenger om hjelp til å finne informasjon, verken om helse eller andre emner. I 2016 fjernet Nasjonalbiblioteket referansespørsmål fra bibliotekstatistikken. Referansetjenesten i norske folkebibliotek var nå så marginal at den ikke lenger var verdt å telle.

Spørsmålet er om dette er en «naturlig» utvikling som vi gjør best i å akseptere, eller om det er noe av verdi som er i ferd med å gå tapt. I kjølvannet av Internett har folkebibliotekene kastet referansetjenesten ut sammen med leksikonene. Er det babyen som har forsvunnet med badevannet?

Hvorfor sluttet folk å spørre oss? Et

åpenbart svar er at vi alle har blitt mer selvhjulpne og finner det vi trenger på nett. Har det skjedd noe med bibliotekarene i den prosessen? Tror vi ikke lenger at vi kan hjelpe folk med å finne relevant informasjon? Har vi mistet selvtiliten som informasjonsarbeidere? Har vi den kompetansen vi trenger for å møte informasjonsbehovet hos bibliotekbrukere og andre innbyggere? Det er 15-20 år siden sist folkebibliotekene svarte på referansespørsmål i stor skala. I mellomtiden har leksikon, ordbøker og andre oppslagsverk blitt erstattet med nettbaserte informasjonstjenester som folkebibliotekene ikke har råd til å abonnere på.

Det er en nedadgående spiral av manglende tilganger, manglende kompetanse og mangel på tid til å svare på komplekse informasjonsspørsmål. Dette kan i selv være en forklaring på hvorfor ingen lenger spør. Hvis bibliotekaren verken kan svare eller har tid til å svare, hvorfor spørre i det hele tatt? For som innbyggere eller bibliotekbrukere er det selvsagt de komplekse spørsmålene vi vil ha hjelp med, de enkle spørsmålene kan vi google oss frem til på egen hånd.

Folkehelse på agendaen.

Formidling av helseinformasjon er i dag ofte avhengig av prosjektmidler til kortsiktige, innovative prosjekter spredt på en mengde ulike aktører. Tiltakene blir dermed små, fragmenterte og vanskelige å opprettholde over tid. Folkebibliotekene egner seg godt for å etablere effektive og varige tiltak for økt helsekompetanse i befolkningen: de finnes i alle kommuner, er åpne for alle, trygge, gratis og har kunnskap og informasjon som sitt speciale. Mange av de sentrale målgruppene for folkehelse-tiltak, som barnefamilier, innvandrere, eldre, arbeidssøkende, er flittige bibliotekbrukere.

Program for folkehelsearbeid i kommunene (2017-2027) har satt folkehelse på agendaen i kommuner og fylkeskommuner over hele landet. Målet er en mer kunnskapsbasert praksis. Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) kom i år med *Folkehelsemeldinga – gode liv i eit trygt samfunn, Meld. St. 19 (2018-2019)* og *Strategi for å øke helsekompetansen i befolkningen (2019-2023)*. Beklageligvis er bibliotek knapt nevnt i de overnevnte dokumentene, på samme måte som helseinformasjon ikke

er nevnt i Nasjonalbibliotekets strategiplaner.

Det er tid for å synliggjøre folkebibliotekenes potensiale som formidlere av helseinformasjon og økt helsekompetanse i befolkningen. Ingen andre kommunale institusjoner har bedre forutsetninger for å løse denne oppgaven effektivt og godt.

En kjerneoppgave.

Vi er overbevist om at nettopp helseinformasjon er den perfekte innfallsporten for at folkebibliotekene igjen skal bli relevante som informasjons- og kunnskapsformidlere i lokalsamfunnet. Helseinformasjon er en kjerneoppgave for folkebibliotekene.

Rapporten *Morgendagens veileder* slår fast at «Halvparten av oss tror det blir viktig med profesjonelle veiledere som kan lære oss å finne frem i mengden av informasjon som er der ute for å skille fakta fra feil», og videre: «Samme andel vil forvente at personer som jobber på steder som biblioteker og informasjonskontorer ikke kun skal kunne vise informasjonen de har, men også hjelpe til med å forstå den». Helsebiblioteket, no er et offentlig nettsted, høyt verdsatt av helsepersonell og alle som vil finne pålitelig helseinformasjon. Ekspertene innen helse og bibliotek gir daglig tips og bidrag til forbedringer av nettstedet. Som representanter for Helsebiblioteket og fylkesbibliotek drømmer vi om en utvikling der kompetente ansatte i folkebibliotek har tid og kunnskap til å hjelpe befolkningen med å finne kvalitetssikret helseinformasjon. ■

Litteratur:

Morgendagens veileder: innsikt om informasjonsbehov i fremtiden. (2018). Rapport fra Opinion, på oppdrag fra Tønsberg og Nøtterøy bibliotek.

Opheim, E., Hunsgår, I., & Søvik, M. (2017). Bibliotek, kunnskapsbasert praksis og informasjonsressurser i kommunehelsetjenesten: «Vi må finne rollen vår». Bok og bibliotek(2), 68-70.

Aasen, S. E. (2016). Information literacy and health literacy. A challenge for librarians? SLQ : Scandinavian Library Quarterly, 49(1-2), 16-17.

Letnes, O. (2014). Folkebiblioteket som primærhelsetjenestens bibliotek. Bok og bibliotek(4), 36-37.

Bibliotek og helse. (2013). Bibliotheca Nova (3), 66s.

Tema: Helseinformasjon. (2012). Bibliotekforum, 37(5), 42s.